

Leren leven van de verwondering

Visie op het leven en werken van de kerk in haar geheel

**Rapport voor de generale synode
September 2005**

AZ 05 09

'Leren leven van de verwondering'

Visie op het leven en werken van de kerk in haar geheel

In deze notitie verwoordt de generale synode haar visie op de identiteit, de roeping en de toekomst van de Protestantse Kerk in Nederland.

Met dit stuk geeft de synode de richting aan voor de kerk in haar geheel en daarmee ook voor de dienstenorganisatie van de kerk. De dienstenorganisatie zal zich bij het formuleren en uitvoeren van haar gehele beleid richten naar de in deze nota verwoorde visie.

Deze nota is ook bedoeld voor alle gemeenten binnen de Protestantse Kerk in Nederland. Die worden opgeroepen om aan de hand van deze notitie, zélf het gesprek aan te gaan over het door de plaatselijke gemeenten te formuleren beleid met het oog op hun identiteit, roeping en toekomst.

Protestantse Kerk in Nederland

Sinds 1 mei 2004 zijn wij een verenigde kerk: de Protestantse Kerk in Nederland.

Wat betekent dit voor ons?

Protestanten zijn – in de oorspronkelijke betekenis van het woord – mensen die "een publiek getuigenis afleggen". In alle openheid en openbaarheid staan zij voor de verkondiging van het evangelie van Jezus Christus.

Wij zijn dankbaar voor de totstandkoming van de Protestantse Kerk in Nederland. In veel plaatselijke gemeenten heeft de vereniging van de kerken tot nieuw elan geleid. Wij willen als kerk onze protestantse traditie vruchtbaar maken voor het geheel van de samenleving. Wij zijn deel van Gods wereldwijde kerk, waarin wij als protestanten een eigen plaats innemen. Daarbij weten wij dat wij zonder Israël niet volgroeid zijn. Wij kunnen niet bestaan zonder een diepe verbondenheid met het joodse volk.

Wij geloven stellig, dat God tot mensen spreken wil en daarvoor ook de Protestantse Kerk gebruikt. De woorden van God klinken ons soms als muziek in de oren. Zij vertellen dat God ons accepteert zoals wij zijn. Hij wil ons vernieuwen, moed geven en de weg openen naar Hem en elkaar. Zijn woorden raken ons soms pijnlijk als wij in onszelf gekeerd zijn, of wanneer zij wegen wijzen die wij veronachtzaamd hebben.

Als protestanten zij wij ervan overtuigd dat iedere gelovige toegang tot God heeft en Gods Woord kan horen, geloven en in praktijk brengen. Pessimisme en apathie worden overwonnen door te vertrouwen op de beloften van God en volhardend biddend te gaan in het voetspoor van Jezus. Als wij alleen kijken op dat waartoe wij in staat zijn, ontvalt ons de moed en wordt ons geloof meer twijfelen dan vertrouwen. Wij geloven echter dat de Geest ons bevrijdt van moedeloosheid en ons ongekende dingen laat zien.

Niet neergang, maar geloof in de kracht van het Woord dient het leven van de kerk te bepalen. Daarom zetten wij ons in om tot een verandering van onze blikrichting te komen. Wij willen weg van het verlamme gevoel dat de kerk een aflopende zaak zou zijn. Onze tijd biedt allerlei kansen en mogelijkheden en ons staan nieuwe middelen ter beschikking. Wij geloven in de blijvende kracht van het christelijk geloof.

Gemeenschap rond het Woord

De kerk, de gemeente, is een gemeenschap rond het Woord. De gemeente is ontvanger van het Woord. Het Woord is de oorsprong van de kerk, de grond onder haar voeten, haar grootste vreugde en vaste hoop voor de toekomst. De kerk wordt gedragen door het Woord. Daarom kan zij het niet laten om het Woord dat haar is geschonken, door te vertellen. In het vertalen, vertellen, verkondigen en verbeelden ligt het leven van de gemeente. De plaatselijke gemeente is daarmee het kloppende hart van de kerk, en de gemeentelieden zijn de ambassadeurs van het Woord.

De gemeente is daarom missionair. Zij is er om het Woord over de grenzen van kerk en christendom heen te vertalen en vorm te geven. Zij is daarin echter ook kwetsbaar. Woorden raken betekenisloos wanneer de verteller zelf hierdoor niet wezenlijk gegrepen is. Het Woord moet handen en voeten krijgen in het leven van de gemeente en haar leden.

Veel mensen ervaren deze (kerkelijke) gemeenschap als onnodig; zij putten zelfstandig uit allerlei spirituele bronnen en geven soms ook aan de bijbel een plaats. Dit individualistische godsgeloof heeft echter zijn grenzen. Het geloof dient gedragen te worden door een brede geloofsgemeenschap, die door Woord en sacrament wordt gevoed. Een plek waar christenen elkaar bemoedigen in de onderlinge omgang en elkaar versterken in hun persoonlijk geloof en christen-zijn. Het protestantisme heeft het geloof van de enkeling hoog, maar weet ook hoezeer de gemeenschap nodig is. Zo'n gemeenschap – in oude of in nieuwe vorm – kan de kerk hen bieden

Kerk-zijn in eenheid en verscheidenheid

In artikel I van de kerkorde is de identiteit van de Protestantse Kerk beschreven. De kerk leeft uit Gods genade in Jezus Christus en belijdt de Heilige Schrift als enige bron en norm van de verkondiging. Zij put uit de bronnen van de calvinistische en lutherse traditie. In deze belijdende traditie staan wij van harte.

De kerk is veelkleurig. Deze verscheidenheid komt voort uit het verschil in context van de plaatselijke gemeenten en de verschillende vormen van geloofsbeleving in de kerk. Daarbij vormen de leden met hun specifieke geschiedenis met God en hun eigen gaven en talenten, de gemeente (1 Korintiërs 12). Deze veelkleurigheid van de Protestantse Kerk ervaren wij als rijkdom en uitdaging. Rijkdom, omdat Gods openbaring in Christus te groot is voor één enkele gestalte. Uitdaging, omdat pluriformiteit gemakkelijk kan worden tot een niets verplichtende vrijblijvendheid die leidt tot onverschilligheid en zich isoleren van de ander.

Het is daarom van groot belang, dat wij de verschillen die er zijn (in traditie, in beleving en verwoording) vruchtbaar maken door met elkaar in gesprek te gaan. Want hoe verscheiden de Protestantse Kerk ook is, toch gaat het in de veelkleurigheid van de kerk om de belijdenis van de Naam boven alle namen, Jezus Christus.

Kerk-zijn in een veranderende cultuur

Ieder mens moet in onze cultuur zelf zijn of haar leven vorm en inhoud geven. Er zijn geen vanzelfsprekendheden meer op het gebied van geloof, politiek en levensloop. Veel mensen ervaren dit als een bevrijding, maar het veroorzaakt ook onzekerheid.

Het geloof in de maakbaarheid van de samenleving is vervangen door de illusie van de maakbaarheid van het eigen bestaan. Daardoor is het leven vol en druk geworden. Opleiding, carrière, relatie, werk, zorg voor kinderen en/of ouders, sociale verbanden, alles vraagt om aandacht. De druk wordt versterkt door de voortdurende roep om succes en geluk. Daar komt nog bij de noodzaak om zich steeds weer aan te passen aan snelle maatschappelijke ontwikkelingen of reorganisaties op het werk. Mede hierdoor komt ook het vrijwilligerswerk onder druk te staan.

Er is een wantrouwen ontstaan in gezagsdragers en instituties, waarbij het zich tevreden voelen over de eigen zelfstandigheid samengaat met een gevoel van verloren zijn, van onbehagelijkheid. Dit gevoel wordt versterkt doordat mensen zich onzeker voelen door de ontwikkeling naar een multiculturele samenleving. Een gevoel dat het publieke debat bemoeilijkt en gemakkelijk kan leiden tot verharding van de publieke opinie.

Er is sprake van een gevoelscultuur waarin het belevingsaspect voor mensen zwaar weegt. Door de drukte van het bestaan is er behoefte aan intense en vluchtige ontspanning. Maar tegelijk is er behoefte aan oriëntatie op zingeving en levensvragen. Ook daarbij speelt de beleving een belangrijke rol, meer dan instituties of leerstellingen. Er is vraag naar rituelen op sleutelmomenten in de eigen levensloop, naar verdieping van persoonlijke spiritualiteit. Daarvoor wordt contact gelegd met geestverwanten, vaak zonder de behoefte aan blijvende verbanden. Gezocht wordt naar een persoonlijk verworven antwoord op levensvragen, niet naar collectief gedragen zekerheden. In hun zoektocht of met hun antwoord willen veel mensen hun ervaringen wel delen met anderen, maar zich niet verplichtend met hen verbinden.

Kerk-zijn als gestalte van de verwachting

Bij al deze verschijnselen dienen wij opnieuw te beseffen, dat het evangelie niet het vanzelfsprekende antwoord op alle vragen is. Het evangelie is niet een algemeen inzichtelijk verhaal, maar het verhaal van de Gekruisigde. De kerk is een vreemde in deze wereld. Haar verkondiging is tegendraads en soms aanstootgevend. Zodra de kerk dit uit het oog verliest, verliest zij haar kritisch gehalte, of overschreeuwt zij zichzelf.

De crisis van de kerk in het Westen hangt nauw samen met de verlegenheid waarin onze samenleving verkeert. Deze crisis kan heilzaam zijn als de kerk leert zien dat zij in onze samenleving een minderheid is die het moet hebben van de woorden van God. De kerk heeft alleen toekomst, wanneer zij vertrouwt op Gods Geest, vanuit de bede: 'Kom, Heilige Geest, vernieuw uw kerk'.

Op die weg leren wij ook om verder te zien dan de grenzen van onze eigen kerk. In onze eigen kerk, in onze eigen gemeente, hunkeren wij naar die vernieuwing door de Heilige Geest, maar vaak zien we niet de onstuimige groei van andere geloofsgemeenschappen om ons heen. Wij zien te weinig dat wereldwijd gezien, de kerk een snel groeiende beweging is. Het maakt duidelijk dat God ook vandaag mensen inspireert.

Daarbij zijn wij er ons van bewust dat wij pas kunnen spreken vanuit het zwijgen; en dat we pas kunnen belijden nadat we schuld hebben beleden. Crisis, verlegenheid en aanvechting kunnen voor de kerk nooit het laatste woord hebben. Wij zijn er heilig van overtuigd, dat Gods beloften en koningschap ook voor mensen van vandaag een nieuw heilzaam perspectief geven. Daarom heeft de kerk de blijvende opdracht om ook in onze tijd de drie-ene God te verkondigen:

God de Vader, die aan mensen geborgenheid geeft in deze zoekende wereld

Jezus Christus, die verzoening brengt in een wereld vol gewonde en verwonde mensen

De Heilige Geest, die ons mensen – en deze wereld – vernieuwt.

Wat wil de Protestantse Kerk in Nederland voor mensen vandaag en morgen zijn?

1. De kerk wil een krachtige geloofsgemeenschap zijn waar mensen, samen met anderen en in het licht van de woorden van God, de zin van hun leven kunnen ontdekken. Vanuit haar eeuwenlange omgang met God heeft de kerk (ant)woorden gevonden, die ook nu richtinggevend willen zijn voor mens en samenleving.
2. De kerk wil vanuit haar protestantse geloofstraditie staan voor de levensveranderende boodschap van het evangelie en hiervan getuigen. Dat wil de kerk doen op een aansprekende en eigentijdse wijze voor alle generaties.
3. De kerk wil een gemeenschap zijn waar Gods aanwezigheid wordt gevierd in de prediking, in liederen, gebeden en in de tekenen van doop en avondmaal.
4. De kerk wil een gemeenschap van gebed zijn waar mensen leren beseffen dat zij hun lijden, hun schuld en hun vragen in Gods handen mogen leggen.
5. De kerk wil een centrum van waarden en spiritualiteit zijn, een plek van bezinning waar mensen kunnen ontdekken wie zij zelf zijn en wat God van hen vraagt.
6. De kerk wil een zorgzame gemeenschap zijn die zich bekommert om mensen in problemen, hen bijstaat en voor hen opkomt.
7. De kerk wil een gemeenschap zijn waar mensen zich geborgen kunnen weten. De gemeenschap, die de kerk is, weerspiegelt iets van de geborgenheid die God aan mensen schenkt.
8. De kerk wil een beweging van hoop en verwachting zijn waarin mensen elkaar wereldwijd inspireren over de grenzen van armoede, onrecht en hopeloosheid heen.

De synode van de Protestantse Kerk in Nederland kiest voor de volgende uitgangspunten van beleid:

1. De Protestantse Kerk wil een kerk van het Woord zijn. Steeds weer moeten wij leren vertrouwen op wat Christus ons leerde over zijn aanwezigheid, over de gave van de Geest en de kracht van het geloof (Johannes 10:10 en 14:12). Vanuit dat vertrouwen is er alle reden om tegenover de apathie telkens opnieuw de voortgang van het geloof en de groei van de gemeente te zetten. Daarom maken wij werk van gemeenschappelijke bemoediging, liefdevolle en effectieve begeleiding van gemeenten en doelgerichte gemeenteopbouw.

Bij alles wat wij doen – landelijk en plaatselijk – zullen wij het Woord en daarmee liefde, hoop en groei centraal stellen (Efeze 4:15,16). Wij erkennen onze tekorten, maar stellen ons vertrouwen op Hem die vergeeft en vernieuwt. Daarom richten wij ons allereerst op geloofsverdieping. Wij geloven dat het geloofsgesprek en de begeleiding van gemeenteleden ook kan leiden tot groei – in al zijn aspecten – van de kerk. Niet neergang, maar geloof in de kracht van het Woord dient het leven van de kerk te bepalen (1 Johannes 5:5).

2. Omdat het evangelie ons in beweging zet, kunnen wij niet anders dan de goede woorden delen met anderen. Wij willen opnieuw een missionaire kerk zijn en op nieuwe wijze leren spreken en getuigend handelen. Daarom leggen wij nadruk op het begeleiden van de gemeente bij het verwerkelijken van haar missionaire roeping, op een zodanige wijze dat de onderscheiden gaven van gemeenteleden en gemeenten worden gestimuleerd. Samen met de gemeenten zullen wij op zoek gaan naar woorden, die het evangelie zo vertolken dat mensen geraakt worden. Wij verlangen er naar dat er in Nederland een steeds groter wordende groep komt die het evangelie hoort en gelooft. Voor hen willen wij openstaan en kerk zijn. Ook willen wij ons nadrukkelijk richten op die groepen mensen die wij met onze huidige manier van kerk-zijn niet bereiken.

3. Geloofsoverdracht – individueel en binnen gemeenschappen – wordt centraal gesteld. Door studie, stimulering en het beschikbaar stellen van informatie uit gemeenten die op een vernieuwende wijze gestalte geven aan hun roeping, wordt ervoor gezorgd dat elke gemeente de beschikking krijgt over handreikingen die haar verder helpen. De nadruk komt hierbij te liggen op de eigen ontwikkeling van gemeenten. Hierbij worden zij – als zij dit wensen – bijgestaan door de dienstenorganisatie. Die zal sterk gericht zijn op de eigenheid van de gemeente.

4. Wij bieden jeugd en jongeren alle ruimte om te groeien in geloof en hun eigen rol te kunnen spelen in het zoeken van nieuwe vormen van kerk-zijn. Jongeren hebben grote behoefte aan het geloofsgesprek; het gesprek tussen de generaties is daarbij noodzakelijk. Van de gemeenten wordt gevraagd om hieraan grote aandacht te geven. Wij vragen de jeugdbewegingen om steeds meer en nauwer samen te werken.

5. Wij zoeken in een cultuur van 'beleven' naar nieuwe vormen van spiritualiteit. Wij putten daarbij dankbaar uit de bronnen van het protestantisme, maar zullen ook gebruik maken van wat ons wordt aangereikt vanuit andere christelijke tradities. De kerk zal handreikingen doen op het gebied van meditatie en spiritualiteit, levensvragen en ethiek, en een aansprekende vertolking van de bijbel.

6. Wij zullen naar onszelf als kerk en naar onze activiteiten kijken met de vraag wat het aansprekende, aantrekkelijke en appellerende is voor de mensen om ons heen. Wij verplichten ons tot het verbeteren van het gemeente-zijn, van het imago van de kerk en van de kwaliteit van wat wij zeggen en doen.

7. Wij vragen van elkaar om in de eigen gemeente en met andere gemeenten in gesprek te gaan over onze roeping om gemeente van Christus te zijn. Dit kerkelijk gesprek moet steeds meer het karakter van een geloofsgesprek krijgen. De classes zullen hierbij een inspirerende rol spelen.

8. De individuele benadering van de Nederlanders zal een belangrijk beleidspunt zijn. De nieuwste communicatiemiddelen (waaronder internet) zullen intensiever moeten worden gebruikt bij het benaderen van mensen en het serieus nemen van hun vragen.

9. Het gaat ons om het zichtbaar maken van de liefde van Christus. Daarom zal de gemeente ook werk maken van haar dienst in deze multiculturele samenleving voor mensen die zij op haar weg ontmoet. De landelijke kerk verplicht zich om voor dit werk de plaatselijke gemeenten van dienst te zijn. Omdat de levende Heer alle dingen in zijn dienst neemt, willen wij de tegenstelling tussen de dienst van het Woord en de daad overwinnen.

10. Als verenigde kerk zoeken wij nauwere samenwerking met andere kerken en met verwante organisaties. Ook krijgen de zgn. modulaire uitvoeringsorganisaties alle ruimte om – in samenwerking met of op eigen kracht – voor de gehele kerk beschikbaar te zijn. Ons doel zal daarbij vooral de missionaire presentie zijn. Oecumene moet doelgericht zijn. Gemeenschappelijke studie en samenwerking met andere kerken en geloofsgemeenschappen zijn hierbij de middelen. Vooral de banden met migrantenkerken zullen worden aangehaald en de samenwerking verdiept en verbreed. Missionaire presentie wordt de focus voor onze relatie met buitenlandse partners. Het wederzijds van elkaar leren zal het centrale aandachtspunt in deze contacten zijn.

11. Wij willen duidelijk maken dat de kerk een belangrijke bijdrage kan leveren aan de samenleving. Wij zullen nationaal en internationaal met visie en inzet deelnemen aan het gesprek over de vragen van (samen)leven, vrede en gerechtigheid, waarbij wij ook de ethische vragen over leven en dood niet uit de weg gaan.